

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eduskunnan oikeusasiamiehestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eduskunnan oikeusasiamiehestä. Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntöön nykyisin sisältyvä sääntely ehdotetaan pääosin nostettavaksi lain tasolle. Johtosääntöön jäisi vain eräitä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehiä koskevia säännöksiä. Esitys sisältää myös uuden säännöksen oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten velvollisuudesta

antaa selvitys sellaisista sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa heidän toimintaansa oikeusasiamiehenä tai apulaisoikeusasiamiehenä. Lisäksi esitys sisältää täsmennyksiä oikeusasiamiehen huomautusta ja käsitystä koskevaan säännökseen. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1. Johdanto.....	3
2. Keskeiset ehdotukset.....	3
2.1. Uudet säännökset ja täsmennykset.....	3
2.2. Poistettaviksi ehdotetut säännökset.....	4
3. Esityksen vaikutukset.....	4
4. Asian valmistelu.....	4
5. Esityksen suhde muihin säädöksiin.....	4
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	5
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	5
1 luku. Laillisuusvalvonta.....	5
2 luku. Eduskunnalle annettava kertomus ja selvitys sidonnaisuuksista.....	6
3 luku. Oikeusasiamiestä ja apulaisoikeusasiamiehiä koskevat yleiset säännökset 7	7
4 luku. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja tarkemmat säännökset.....	8
5 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.....	8
2. Voimaantulo.....	8
3. Säättämisjärjestys.....	8
LAKIEHDOTUS.....	9
Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä.....	9
RINNAKKAISTEKSTI.....	14
Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö.....	14
Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä.....	14

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Eduskunta hyväksyi 22 päivänä helmikuuta 2000 eduskunnan oikeusasiamiehelle uuden johtosäännön (251/2000), joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Samana päivänä tuli voimaan myös valtioneuvoston oikeuskanslerista annettu laki (193/2000), jolla korvattiin aikaisempi asetuksentasoinen sääntely.

Perustuslakivaliokunta katsoi puhemiesneuvoston johtosääntöehdotuksesta (PNE 2/1999 vp) antamassaan mietinnössä (PeVM 7/2000 vp) ehdotuksen käsittelyn monessa kohdin paljastaneen tarpeen arvioida oikeusasiamiehen toimintaa koskevien säännösten sijoittamista lain tasolle ja esitti eduskunnan oikeusasiamiestä koskevan lain valmistelun pikaista käynnistämistä.

Tämä esitys sisältää ehdotuksen oikeusasiamiehen toimintaa koskevien keskeisten säännösten nostamisesta lain tasolle. Ehdotus on pääosin lakiteknilinen. Useimmat johtosäännön säännöksistä ehdotetaan siirrettäviksi lakiin lähes sellaisinaan. Eräiltä osin säännösten sananmuotoa on muutettu paremmin vastaamaan valtioneuvoston oikeuskansleria koskevia vastaavia säännöksiä. Ylimpinä laillisuusvalvojina oikeuskansleri ja oikeusasiamies ovat samassa asemassa ja heitä koskevat säännökset on uudessa perustuslaissa pyritty mahdollisuuksien mukaan yhtenäistämään. Esityksessä on pyritty siihen, etteivät laillisuusvalvojia koskevat perustuslakia alemmanasteiset säännöksetkään tarpeettomasti poikkeaisi toisistaan. Ehdotettu laki ei ole kuitenkaan täysin samansisältöinen kuin vastaava oikeuskanslerin toimintaa sääntelevä laki. Erot oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin laillisuusvalvontaa ja toimenpiteitä koskevassa terminologiassa ja jossain määrin myös sisällössä johtuvat pääasiassa siitä, että aikaisempi sääntely on peräisin eri

ajankohdilta. Sääntely heijastaa laillisuusvalvonnan historiallista kehitystä ja eroja toiminnan painopisteissä. Käytännön laillisuusvalvonnassa ei ole esiintynyt ongelmia sen johdosta, että ylimpiä laillisuusvalvojia koskevat säännökset eivät täysin vastaa toisiaan. Voimassa oleva eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö, johon tämä esitys perustuu, on suhteellisen uusi ja hyväksytty samana vuonna kuin valtioneuvoston oikeuskanslerista annettiin uusi laki.

Lakiehdotuksen perustelut on laadittu suhteellisen suppeiksi niiltä osin kuin esitys sisältää vain ehdotuksen johtosääntöön sisältyvän säännöksen siirtämisestä lakiin. Vastikään uudistetun johtosäännön perusteluja ei ole pidetty tarpeellisena toistaa. Säännösten yksityiskohtaisissa perusteluissa voidaankin yleisesti viitata nykyistä johtosääntöä koskevaan puhemiesneuvoston ehdotukseen ja perustuslakivaliokunnan siitä antamaan mietintöön.

2. Keskeiset ehdotukset

2.1. Uudet säännökset ja täsmennykset

Lakiehdotukseen sisältyvä olennaisin uusi säännös koskee oikeusasiamiehen ja apulaioikeusasiamiesten velvollisuutta antaa selvitys sidonnaisuuksistaan (lakiehdotuksen 14 §). Muilta osin esityksessä on lähdetty siitä, että eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntöä muutetaan ottamalla siihen lähinnä vain eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkoja ja virkojen erityisiä kelpoisuusvaatimuksia koskevia säännöksiä.

Oikeusasiamiehelle ja apulaisoikeusasiamiehelle ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus antaa eduskuntaa varten selvitys sellaisesta elinkeinotoiminnastaan ja varallisuudestaan sekä sellaisista tehtävistään ja muista

sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa heidän toimintaansa tehtävässään. Vastaavanlainen velvollisuus on nykyisin muun muassa valtioneuvoston jäsenillä ja valtion korkeimmilla virkamiehillä sekä myös valtioneuvoston oikeuskanslerilla ja apulaisoikeuskanslerilla. Oikeusasiamiehen huomautusta ja käsitystä koskeva säännös (10 §) ehdotetaan tarkistettavaksi, jotta se paremmin vastaisi oikeuskanslerin vastaavaa toimenpidettä koskevaa säännöstä. Lisäksi lakiehdotukseen sisältyy oikeusasiamiehen tietojensaantioikeuden toteava säännös (7 §).

2.2. Poistettaviksi ehdotetut säännökset

Lakiin ei ehdoteta otettaviksi nykyisessä johtosäännössä olevia säännöksiä oikeusasiamiehen kanslian virkamiesten virkasyytepaikasta (johtosäännön 24 §) eikä oikeusasiamiehen velvollisuudesta tiedottaa (johtosäännön 12 §). Näitä säännöksiä ei ole tarkoitus ottaa myöskään uuteen johtosääntöön. Eduskunta on hyväksynyt ylimpien hallintovirkamiesten virkasyytteiden oikeuspaikkaa koskevan lainsäädännön, jonka mukaan virkasyytteiden ensimmäinen oikeusaste on hovioikeuden sijasta toimivaltainen käräjäoikeus (957–963/2000). Samassa yhteydessä kumottiin valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain säännös oikeuskanslerinviraston esittelijöiden erityisestä virkasyytepaikasta (962/2000). Myös eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian esittelijöiden virkasyytepaikka olisi käräjäoikeus.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999), jäljempänä julkisuuslaki, asettaa viranomaisille ja julkista tehtävää hoitaville vaatimuksia omaaloitteisesti edistää toimintansa avoimuutta ja tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan (julkisuuslain 5 luku, erityisesti 20 §). Julkisuuslakia sovelletaan myös eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan (4 §:n 1 momentin 6 kohta, HE 30/1998 vp). Tämän vuoksi tiedottamisesta ei ole tarpeen säätää

erikseen eduskunnan oikeusasiamiestä koskevassa laissa.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia eikä myöskään organisaatio- ja henkilöstövaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Tämä esitys perustuu eduskunnan puhemiesneuvoston 12 päivänä toukokuuta 2000 asettaman oikeusasiamieslakityöryhmän mietintöön (eduskunnan kanslian julkaisu 7/2000), joka luovutettiin puhemiesneuvostolle 17 päivänä marraskuuta 2000. Valmistelun aikana kuultiin eduskunnan oikeusasiamiestä ja valtioneuvoston oikeuskansleria.

Mietinnöstä pyydettiin lausunnot eduskunnan oikeusasiamieheltä, valtioneuvoston oikeuskanslerilta, korkeimmalta oikeudelta ja korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Lausunnoissa suhtauduttiin ehdotukseen pääasiassa myönteisesti. Korkein oikeus kiinnitti lausunnoissaan huomiota erityisesti oikeusasiamiehen huomautusta ja käsityksen lausumista koskevaan säännökseen (ehdotuksen 10 §). Sen toivottiin olevan mahdollisimman samansainen kuin vastaava oikeuskansleria koskeva sääntely.

Esitys on viimeistely virkatyönä oikeusministeriössä. Tässä työssä on kuultu ylimpiä laillisuusvalvojia sekä pyritty ottamaan huomioon myös muiden lausunnonantajien esittämät näkökohdat.

5. Esityksen suhde muihin säädöksiin

Ehdotetulla lailla on tarkoitus korvata valtaosa nykyisestä eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännöstä. Esitys tulisi käsitellä samanaikaisesti eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntöä koskevan puhemiesneuvoston ehdotuksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Laillisuusvalvonta

1 §. *Eduskunnan oikeusasiamiehen valvottavat.* Pykälässä todetaan oikeusasiamiehen valvontavaltaan kuuluvat viranomaiset, virkamiehet ja muut tahot (*valvottavat*). Pykälä pohjautuu perustuslain säännöksiin. Oikeusasiamiehen valvontavaltaan kuuluvat tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitavat. Julkista tehtävää hoitava voi olla paitsi yksityishenkilö myös yhteisö, laitos tai säätiö. Oikeusasiamies valvoo myös valtioneuvoston, ministerien ja tasavallan presidentin päätösten ja toimenpiteiden laillisuutta sen mukaan kuin siitä perustuslaissa säädetään.

Ehdotus vastaa voimassa olevaa eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännön 1 §:ää (ks. PNE 2/1999 vp, s. 7).

2 §. *Kantelu.* Pykälän 1 momentissa säädetään kantelu-oikeudesta. Oikeusasiamiehelle voi kannella kuka tahansa (niin sanotut kansalaiskantelut). Pykälän 2 momentissa säädetään kantelun muodollisista perusedellytyksistä.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 2 §:ää (ks. PNE, s. 8).

3 §. *Kantelun tutkiminen.* Pykälän 1 momentissa säädetään kanteluiden tutkimiskynnyksestä, joka ehdotetaan säilytettäväksi nykyisellään.

Pykälän 2 momentissa säädetään kantelun jättämisestä tutkimatta kantelun kohteena olevan asian vanhentumisen vuoksi. Voimassa olevan johtosäännön mukaan oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 3 §:ää (ks. PNE, s. 8–9).

4 §. *Oma aloite.* Oikeusasiamies on perinteisesti ottanut asioita käsiteltäväkseen

myös omasta aloitteestaan. Tästä ehdotetaan otettavaksi säännös lakiin.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 4 §:ää (ks. PNE, s. 9–10).

5 §. *Tarkastukset.* Pykälässä säädetään oikeusasiamiehen tarkastustoiminnasta ja -valtuuksista. Oikeusasiamies suorittaa tarkastuksia muun muassa virastoissa, vankiloissa ja suljetuissa laitoksissa.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 5 §:ää (ks. PNE, s. 10).

6 §. *Virka-apu.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös virka-avusta sekä siitä, ettei oikeusasiamies ole velvollinen suorittamaan maksuja saamastaan virka-avusta tai saamistaan jäljennöksistä, asiakirjoista tai tiedostoista.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 6 §:ää (ks. PNE, s. 11).

7 §. *Oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan selvyden vuoksi otettavaksi säännös, jossa todettaisiin oikeusasiamiehen perustuslakiin perustuva tietojensaantioikeus. Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot. Säännöksen katsotaan tarkoittavan yleistä tietojensaantioikeutta, joka ei riipu esimerkiksi tietojen tai asiakirjojen salaisuudesta, vaan siitä, mitä lainvalvontatehtävän hoitamiseksi tarvitaan (PeVM 7/2000 vp).

8 §. *Poliisi- tai esitutkinnan määrääminen.* Pykälässä säädetään oikeusasiamiehen oikeudesta määrätä poliisi- tai esitutkinnan käynnistämisestä. Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 7 §:ää (ks. PNE, s. 11–12).

9 §. *Asianosaisen kuuleminen.* Laillisuusvalvonnassa noudatetaan erityistä kuulemisperiaatetta. Valvottavaa on kuultava jo, kun hän on vaarassa joutua arvostelun kohteeksi.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 8 §:ää (ks. PNE, s. 12–13).

10 §. *Huomautus ja käsitys.* Pykälän 1 momentin säännöksen mukaan oikeusasiamies voi antaa huomautuksen hänen valvontavaltansa kuuluvalla henkilölle, jos tämä on menetellyt lainvastaisesti. Huomautus annetaan vastaisen varalle. Oikeusasiamiehen syyteoikeudesta säädetään perustuslain 110 §:ssä.

Pykälän 2 momentti on tarkoitettu osoittamaan, että oikeusasiamies voi muussakin tapauksessa, jos aihetta on, saattaa valvottavan tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä taikka kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallintotavan vaatimuksiin tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin. Käytännössä tämänkaltaisten oikeusasiamiehen niin sanottujen käsitysten ilmaiseminen on yleisin toimenpide oikeusasiamiehen laillisuusvalvontakäytännössä. Pykälän sananmuotoa on voimassa olevaan johtosääntöön verrattuna tarkistettu niin, että se olisi entistä yhtenäisempi valtioneuvoston oikeuskanslerin vastaavaa toimenpidettä säätelevän pykälän kanssa (valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 2 momentti). Vaikka ylimmät laillisuusvalvojat eivät pääsääntöisesti puutu vireillä oleviin asioihin, tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista täysin sulkea pois. Esimerkiksi oikeusasiamiehen rooliin on perinteisesti kuulunut, että vireillä olevien asioiden käsittelyn viivästyminen on puuttu.

Ehdotus vastaa pääosin nykyisen johtosäännön 9 §:ää (ks. PNE, s. 13).

11 §. *Esitys.* Oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi taikka lainsäädännön kehittämiseksi.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 10 §:ää (ks. PNE, s. 13–14).

12 §. *Hallintomenettelylain soveltaminen.* Ehdotetun pykälän mukaan hallintomenettelylain 1–13 §:n säännöksiä sovelletaan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta-asioissa. Oikeusasiamiehen kanslian hallintoasioissa sovelletaan koko hallintomenettelylakia suoraan hallintomenettelylain soveltamisalan rajalla.

Hallintomenettelylain soveltamista oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaan on

käsitelty puhemiesneuvoston ehdotuksessa uudeksi eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännöksi ja perustuslakivaliokunnan ehdotuksesta antamassa mietinnössä.

2 luku. Eduskunnalle annettava kertomus ja selvitys sidonnaisuuksista

13 §. *Kertomus.* Perustuslain 109 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies antaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista. Oikeusasiamies voi antaa myös erityiskertomuksia. Asiasta on säädetty eduskunnan työjärjestyksen 11 §:n 2 momentissa.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeusasiamiehellä on mahdollisuus tehdä kertomuksessa ehdotuksia havaittujen puutteiden poistamiseksi sekä saattaa havaintonsa eduskunnan asianomaisen toimielimen tietoon, jos se liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan asiaan. Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 11 §:ää (ks. PNE, s. 14).

14 §. *Sidonnaisuudet.* Virkatoiminnan puolueettomuutta kohtaan tunnettavalle luottamukselle on viime vuosina asetettu tiukkenuvia vaatimuksia. Luottamusta on pyritty lisäämään muun muassa asettamalla valtioneuvoston jäsenille ja valtion korkeimmille virkamiehille velvollisuus ilmoittaa tietyistä sidonnaisuuksistaan. Perustuslain 63 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston jäsenten on annettava sidonnaisuuksistaan selvitys eduskunnalle. Valtion virkamieslain (750/1994) 8 a §:ssä on valtion korkeimpia virkamiehiä koskeva säännös sidonnaisuuksien ilmoittamisesta. Viimeksi mainittu säännös koskee muun muassa valtioneuvoston oikeuskansleria ja apulaisoikeuskansleria.

Oikeusasiamiehelle ja apulaisoikeusasiamiehille ei ole säädetty vastaavankaltaista velvollisuutta. Oikeusasiamiehen toiminnan uskottavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, ettei oikeusasiamiehellä tai apulaisoikeusasiamiehillä epäillä olevan sellaisia taloudellisia tai muita sidonnaisuuksia, joiden voitaisiin arvioida vaikuttavan heidän ratkaisuihinsa. Sen vuoksi ehdotetaan, että oikeusasiamiehelle ja

apulaisoikeusasiamiehille säädettäisiin velvollisuus antaa eduskuntaa varten selvitys sellaisesta elinkeinotoiminnastaan ja varallisuudestaan sekä sellaisista tehtävistään ja muista sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa heidän toimintaansa oikeusasiamiehenä tai

apulaisoikeusasiamiehenä. Oikeusasiamiehen sidonnaisuusselvitys koskisi samoja seikkoja kuin valtion korkeimpien virkamiesten vastaavat selvitykset (HE 236/1996 vp ja HaVM 8/1997 vp). On tärkeää, että oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valittu ilmoittaa ne seikat, jotka objektiivisin perustein tarkasteltuina voivat aiheuttaa ulkopuolisessa epäilyn puolueettomuuden vaarantumisesta oikeusasiamiehen tehtävissä virkamieslain mukaisen sidonnaisuusselvityksen antaa vain se virkamies, joka esitetään nimitettäväksi virkaan. Selvitys annetaan jo ennen virkaan nimittämistä, kun taas valtioneuvoston jäsenet antavat selvityksen vasta nimitetyiksi tultuaan. Virkamiehen sidonnaisuusselvityksen yksi tarkoitus on estää sellaisen virkamiehen nimittäminen, joka ei käytännössä voisi hoitaa tehtäviään kansalaisten viranhoitoon tunteman luottamuksen vaarantumatta. Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten mahdollisten sidonnaisuuksien selvittäminen onkin tärkeää lähinnä sen vuoksi, että ulkopuolinen voi arvioida oikeusasiamiehen puolueettomuutta yksittäistapauksessa. Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen valintaa edeltää nykyisin eduskunnassa tapahtuva tehtävään ilmoittautuneiden kuuleminen, joka mahdollistaa sidonnaisuuksia koskevan keskustelun tässä vaiheessa. Tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista asettaa selvityksenantovelvollisuutta tehtävään ilmoittautuneille, vaan pykälässä ehdotetaan, että selvityksen antaa tehtävään valittu henkilö jälkikäteen.

Selvitys tulee antaa viivytystä. Käytännössä selvityksen tarve voinee ajankohtaistua noin 2–3 viikon kuluessa tehtävän hoidon alkamisesta.

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten sidonnaisuusselvityksen tarkoitus julkistaa mahdolliset puolueettomuutta vaarantavat sidonnaisuudet edellyttäen, että selvitys on lähtökohtaisesti

julkinen. Tältä osin ehdotus vastaa ministerien sidonnaisuusselvitystä koskevia säännöksiä, mutta se poikkeaa valtion virkamiesten sidonnaisuuksia koskevasta säännöksestä, jonka mukaan virkamiesten taloudellista asemaa koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Asianmukaista on, että selvitys esitellään eduskunnalle ja että siitä voidaan keskustella täysistunnossa asiasta kuitenkin päätöstä tekemättä. Tästä olisi syytä ottaa säännös eduskunnan työjärjestykseen.

Jotta sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuus täyttäisi sille asetetut vaatimukset, tietojen tulee olla ajantasaisia. Tämän vuoksi 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen on toimikautensa kestäessä ilmoitettava 1 momentissa tarkoitetuissa tiedoissa tapahtuneet muutokset.

3 luku. Oikeusasiamiestä ja apulaisoikeusasiamiehiä koskevat yleiset säännökset

15 §. *Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten päätösvalta.* Pykälässä säädetään oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten päätösvalta. Apulaisoikeusasiamiehet hoitavat itsenäisesti heille kanslian sisäisen työnjaon mukaan kuuluvat asiat. Oikeusasiamiehen käsiteltäväksi tulee kuitenkin siirtää ministerivastuuasiat ja muut vastaavat asiat.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 13 §:ää (ks. PNE, s. 15–16).

16 §. *Oikeusasiamiehen päätöksenteko.* Pykälässä säädetään, että oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ratkaisevat asiat esittelystä, jolleivät he yksittäistapauksessa toisin päättä.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 14 §:ää (ks. PNE, s. 16).

17 §. *Sijaisuudet.* Pykälässä säädetään oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten keskinäisistä sijaisuusjärjestelyistä. Tarkemmat säännökset asiasta voidaan ottaa eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestykseen.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 17 §:ää (ks. PNE, s. 17).

18 §. *Muut tehtävät ja virkavapaus.*

Pykälässä rajoitetaan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten oikeutta hoitaa toimikautensa kestäessä tehtäviä, jotka kuuluvat heidän suorittamansa laillisuusvalvonnan piiriin. Lisäksi lakiin ehdotetaan otettavaksi nykyistä vastaava säännös siitä, että oikeusasiamies tai apulaisoikeusasiamies vapautuu toimikautensa ajaksi hoitamasta hänellä olevaa valtion virkaa.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 16 §:ää (ks. PNE, s. 16–17).

19 §. *Palkkiot.* Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen palkkaus on sidottu oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin palkkaukseen. Oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valitun tulee luopua toimikautensa ajaksi muista palkkaeduistaan ja muistakin sellaisista palvelussuhteeseen tai luottamustehtävään liittyvistä etuuksista, jotka voivat vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen.

Ehdotus vastaa nykyisen johtosäännön 18 §:ää (ks. PNE, s. 17–18).

20 §. *Vuosiloma.* Vuosilomaa koskeva säännös vastaa nykyisen johtosäännön 19 §:ää.

4 luku. **Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja tarkemmat säännökset**

21 §. *Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaistaviksi kuuluvien asioiden valmistelua ja muiden hänelle kuuluvien asioiden hoitamista varten on eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia. Pykälä olisi uusi.

22 §. *Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö ja kanslian työjärjestys.* Pykälän 1 momentissa säädetään, että eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian viroista ja niiden

erityisistä kelpoisuusvaatimuksista määrätään oikeusasiamiehen johtosäännössä. Perustuslain 52 §:n 2 momentin nojalla eduskunta voi hyväksyä valitsemilleen toimielimille johtosääntöjä. Muilta osin eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestystä koskeva säännös vastaa nykyisen johtosäännön 15 §:ää (ks. PNE, s. 16).

5 luku. **Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

23 §. *Voimaantulo.* Pykälään on otettu tavanomainen voimaantulosäännös.

24 §. *Siirtymäsäännös.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että kuukauden kuluttua lain voimaan tulosta oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten tehtäviä hoitavien henkilöiden on annettava 14 §:ssä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan. Tällainen lyhyt määräaika on käytännön syistä perusteltu.

2. **Voimaantulo**

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

3. **Säätämisyjärjestys**

Ehdotettu laki eduskunnan oikeusasiamiehestä sisältää perustuslakia tämentäviä säännöksiä oikeusasiamiehen tehtävistä. Lakiehdotus on sopusoinnussa perustuslain säännösten kanssa, ja se voidaan hyväksyä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

eduskunnan oikeusasiamiehestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Laillisuusvalvonta

1 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen valvottavat

Valvottavilla tarkoitetaan tässä laissa perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaisesti tuomioistuimia ja muita viranomaisia sekä virkamiehiä, julkisyhteisön työntekijöitä ja muitakin julkista tehtävää hoitavia. Oikeusasiamies valvoo myös valtioneuvoston, valtioneuvoston jäsenten sekä tasavallan presidentin päätösten ja toimenpiteiden laillisuutta sen mukaan kuin perustuslain 112 ja 113 §:ssä säädetään. Mitä jäljempänä säädetään valvottavista, koskee soveltuvin osin myös valtioneuvostoa, valtioneuvoston jäseniä ja tasavallan presidenttiä.

2 §

Kantelu

Oikeusasiamiehelle voi tämän laillisuusvalvontaan kuuluvassa asiassa kannella jokainen, joka katsoo valvottavan tehtävänsä hoitaessaan menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa. Kantelu tulee tehdä kirjallisesti. Siitä tulee ilmetä kantelijan nimi ja yhteystiedot sekä

tarpeelliset tiedot kantelussa tarkoitetusta asiasta.

3 §

Kantelun tutkiminen

Oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen laillisuusvalvontaansa ja on aihetta epäillä, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

4 §

Oma aloite

Oikeusasiamies voi ottaa laillisuusvalvontaansa kuuluvan asian käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan.

5 §

Tarkastukset

Oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan virastojen ja laitosten tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioi-

hin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua sekä puolustusvoimien eri yksiköissä ja Suomen rauhanturvajoukoissa seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien sekä rauhanturvamishenkilöstön kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä tai hänen edustajallaan on oikeus päästä tutustumaan viraston tai laitoksen kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti viraston tai laitoksen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

6 §

Virka-apu

Oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta maksutta tarpeelliseksi katsomaansa virka-apua sekä tarvitsemansa jäljennökset tai tulosteet viranomaisten sekä muiden valvottavien asiakirjoista ja tiedostoista.

7 §

Oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus

Oikeusasiamiehen oikeudesta saada valvottaviltaan laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa.

8 §

Poliisi- tai esitutkinnan määrääminen

Oikeusasiamies voi määrätä suoritettavaksi poliisilain (493/1995) mukaisen poliisitutkinnan tai esitutkintalain (449/1987) mukaisen esitutkinnan tutkittavanaan olevan asian selvittämiseksi.

9 §

Asianosaisen kuuleminen

Jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä, oikeusasiamiehen on ennen asian ratkaisemista varattava asianomaiselle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi.

10 §

Huomautus ja käsitys

Jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen tai asian saattaminen kurinpitomenettelyyn ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle.

Jos aihetta on, oikeusasiamies voi saattaa valvottavan tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä taikka kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallintotavan vaatimuksiin tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin.

11 §

Esitys

Oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

12 §

Hallintomenettelylain soveltaminen

Laillisuusvalvonnassa noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/1982) 1—13 §:ää.

2 luku

Eduskunnalle annettava kertomus ja selvitys sidonnaisuuksista

13 §

Kertomus

Oikeusasiamies antaa eduskunnalle joka vuodelta kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön, julkisen hallinnon ja julkisten tehtävien hoidon tilasta samoin kuin lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista kiinnittäen tällöin erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Oikeusasiamies voi antaa eduskunnalle tärkeäksi katsomastaan asiasta myös erillisen kertomuksen.

Kertomustensa yhteydessä oikeusasiamies voi tehdä eduskunnalle ehdotuksia lainsäädännössä havaitsemiensa puutteiden poistamiseksi. Jos havaittu puute liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan asiaan, oikeusasiamies voi myös muuten saattaa havaintonsa eduskunnan asianomaisen toimielimen tietoon.

14 §

Sidonnaisuudet

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen tehtävään valitun on viivytyksettä annettava eduskuntaa varten selvitys sellaisesta elinkeinotoiminnastaan ja varallisuudestaan sekä sellaisista tehtävistään ja muista sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen toimintaansa oikeusasiamiehenä tai apulaisoikeusasiamiehenä.

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen on toimikautensa kestäessä viivytyksettä ilmoitettava 1 momentissa tarkoitetuissa tiedoissa tapahtuneet muutokset.

3 luku

Oikeusasiamiestä ja apulaisoikeusasiamiehiä koskevat yleiset säännökset

15 §

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten päätösvalta

Oikeusasiamiehellä on yksinään päätösvalta kaikissa oikeusasiamiehelle lain mukaan kuuluvissa asioissa. Oikeusasiamies päättää, apulaisoikeusasiamiehiä kuultuaan, myös tehtävien jaosta oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten kesken.

Apulaisoikeusasiamiehet käsittelevät ja ratkaisevat samoin valtuuksin kuin oikeusasiamies ne laillisuusvalvontaan kuuluvat asiat, jotka oikeusasiamies on määrännyt heidän ratkaistavikseen tai jotka he omasta aloitteestaan ottavat tutkittavakseen.

Jos apulaisoikeusasiamies harkitsee, että hänen käsiteltävänä olevassa asiassa on aiheutta huomautus valtioneuvoston tai valtioneuvoston jäsenen taikka tasavallan presidentin päätöksen tai toimenpiteen johdosta taikka nostaa syyte korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden presidenttiä tai jäsentä vastaan, hänen tulee siirtää asia oikeusasiamiehen ratkaistavaksi.

16 §

Oikeusasiamiehen päätöksenteko

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ratkaisevat asiat esittelystä, jolleivät he yksittäistapauksessa toisin päätä.

17 §

Sijaisuudet

Jos oikeusasiamies toimikautensa kestäessä kuolee tai eroaa toimestaan eikä eduskunta ole valinnut uutta oikeusasiamiestä, oikeusasiamiehen tehtäviä hoitaa se apulaisoikeusasiamies, joka on virassa vanhempi.

Virassa vanhempi apulaisoikeusasiamies hoitaa niin ikään oikeusasiamiehen tehtäviä tämän ollessa esteellinen tai muusta syystä estynyt tehtäväänsä hoitamasta siten kuin siitä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Apulaisoikeusasiamiehen ollessa esteellinen tai muusta syystä estynyt hoitamasta tehtäviään, niitä hoitaa oikeusasiamies tai toinen apulaisoikeusasiamies siten kuin siitä kanslian työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

18 §

Muut tehtävät ja virkavapaus

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet eivät saa toimikautensa kestäessä hoitaa muuta julkista virkaa. Heillä ei saa myöskään olla sellaista julkista tai yksityistä tehtävää, joka voi vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen tai muutoin haitata oikeusasiamiehen tai apulaisoikeusasiamiehen tehtävän asianmukaista hoitamista.

Jos oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valitulla on valtion virka, hän vapautuu sen hoitamisesta siksi ajaksi, jona hän on oikeusasiamiehenä tai apulaisoikeusasiamiehenä.

19 §

Palkkiot

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet saavat toimestaan palkkion. Oikeusasiamiehen palkkio määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin valtioneuvoston oikeuskanslerin palkkaus ja apulaisoikeusasiamiehen palkkio samojen perusteiden mukaan kuin apulaisoikeuskanslerin palkkaus.

Jos oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valittu on julkisessa tai yksityisessä palvelussuhteessa, hänen tulee toimikautensa ajaksi luopua tähän palvelussuhteeseen kuuluvista palkkaeduista. Hänen tulee toimikautensa ajaksi luopua myös sellaisista palvelussuhteeseen tai luottamustehtävään liittyvistä muista etuuksista, jotka voivat vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen.

20 §

Vuosiloma

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet saavat kukin puolentoista kuukauden vuosiloman.

4 luku

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja tarkemmat säännökset

21 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Oikeusasiamiehen ratkaistaviksi kuuluvien asioiden valmistelua ja muiden hänelle kuuluvien tehtävien hoitamista varten on oikeusasiamiehen johtama eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.

22 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö ja kanslian työjärjestys

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian viroista ja virkojen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännössä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestyksessä annetaan tarkempia määräyksiä tehtävien jakamisesta ja

sijaisuuksien järjestämisestä oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten kesken sekä kanslian henkilöstön tehtävistä samoin kuin kansliassa noudatettava yhteistoimintamenettelystä. Oikeusasiamies vahvistaa kanslian työjärjestyksen apulaisoikeusasiamiehiä kuultuaan.

5 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

24 §

Siirtymäsäännös

Kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten tehtäviä hoitavien henkilöiden on annettava 14 §:ssä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan.

Helsingissä 9 päivänä marraskuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

*Rinnakkaisteksti***Eduskunnan oikeusasiamiehen
johtosääntö**

Eduskunta on hallitusmuodon 49 §:n nojalla hyväksynyt eduskunnan oikeusasiamiehelle seuraavan johtosäännön:

Voimassa oleva johtosääntö

1 §

Oikeusasiamiehen valvottavat

Valvottavilla tarkoitetaan tässä johtosäännössä perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaisesti tuomioistuimia ja muita viranomaisia sekä virkamiehiä, julkisyhteisön työntekijöitä ja muitakin julkista tehtävää hoitavia.

Oikeusasiamies valvoo myös valtioneuvoston, valtioneuvoston jäsenten sekä tasavallan presidentin päätösten ja toimenpiteiden laillisuutta sen mukaan kuin perustuslain 112 ja 113 §:ssä säädetään. Mitä jäljempänä säädetään valvottavista, koskee soveltuvin osin myös valtioneuvostoa, valtioneuvoston jäseniä ja tasavallan presidenttiä.

2 §

Kantelu

Oikeusasiamiehelle voi tämän laillisuusvalvontaan kuuluvassa asiassa kannella jokainen, joka katsoo valvottavan tehtävänsä hoitaessaan menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa. Kantelu tulee tehdä kirjallisesti. Siitä tulee

Laki**eduskunnan oikeusasiamiehestä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Ehdotus

1 luku

Laillisuusvalvonta

1 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen valvottavat

Valvottavilla tarkoitetaan tässä *laissa* perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaisesti tuomioistuimia ja muita viranomaisia sekä virkamiehiä, julkisyhteisön työntekijöitä ja muitakin julkista tehtävää hoitavia.

Oikeusasiamies valvoo myös valtioneuvoston, valtioneuvoston jäsenten sekä tasavallan presidentin päätösten ja toimenpiteiden laillisuutta sen mukaan kuin perustuslain 112 ja 113 §:ssä säädetään. Mitä jäljempänä säädetään valvottavista, koskee soveltuvin osin myös valtioneuvostoa, valtioneuvoston jäseniä ja tasavallan presidenttiä.

2 §

Kantelu

Oikeusasiamiehelle voi tämän laillisuusvalvontaan kuuluvassa asiassa kannella jokainen, joka katsoo valvottavan tehtävänsä hoitaessaan menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa. Kantelu tulee tehdä kirjallisesti. Siitä tulee ilmetä kantelijan nimi ja yhteystiedot sekä

Voimassa oleva johtosääntö

ilmetä kantelijan nimi ja yhteystiedot sekä tarpeelliset tiedot kantelun tarkoittamasta asiasta.

3 §

Kantelun tutkiminen

Oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen laillisuusvalvontaansa ja on aihetta epäillä, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

4 §

Oma aloite

Oikeusasiamies voi ottaa laillisuusvalvontaansa kuuluvan asian käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan.

5 §

Tarkastukset

Oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan laitosten ja virastojen tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua sekä puolustusvoimien eri yksiköissä ja Suomen rauhanturvajoukoissa seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien sekä rauhanturvaamishenkilöstön kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä tai hänen edustajallaan on oikeus päästä tutustumaan viraston tai laitoksen kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti viraston tai laitoksen henkilökunnan sekä siellä

1....1..7.

Ehdotus

tarpeelliset tiedot kantelussa tarkoitetusta asiasta.

3 §

Kantelun tutkiminen

Oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen laillisuusvalvontaansa ja on aihetta epäillä, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

4 §

Oma aloite

Oikeusasiamies voi ottaa laillisuusvalvontaansa kuuluvan asian käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan.

5 §

Tarkastukset

Oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan virastojen ja laitosten tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua sekä puolustusvoimien eri yksiköissä ja Suomen rauhanturvajoukoissa seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien sekä rauhanturvaamishenkilöstön kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä tai hänen edustajallaan on oikeus päästä tutustumaan viraston tai laitoksen kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti viraston tai laitoksen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

6 §

Virka-apu

Oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta maksutta tarpeelliseksi katsomaansa virka-apua sekä tarvitsemansa jäljennökset tai tulosteet viranomaisten sekä muiden valvottavien asiakirjoista ja tiedostoista.

6 §

Virka-apu

Oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta maksutta tarpeelliseksi katsomaansa virka-apua sekä tarvitsemansa jäljennökset tai tulosteet viranomaisten sekä muiden valvottavien asiakirjoista ja tiedostoista.

7 §

Oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus

Oikeusasiamiehen oikeudesta saada valvottaviltaan laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa.

7 §

Poliisi- tai esitutkinnan määrääminen

Oikeusasiamies voi määrätä suoritettavaksi poliisilain (493/1995) mukaisen poliisitutkinnan tai esitutkintalain (449/1987) mukaisen esitutkinnan tutkittavanaan olevan asian selvittämiseksi.

8 §

Poliisi- tai esitutkinnan määrääminen

Oikeusasiamies voi määrätä suoritettavaksi poliisilain (493/1995) mukaisen poliisitutkinnan tai esitutkintalain (449/1987) mukaisen esitutkinnan tutkittavanaan olevan asian selvittämiseksi.

8 §

Asianosaisten kuuleminen

Jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä, oikeusasiamiehen on ennen asian ratkaisemista varattava asianomaiselle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi.

9 §

Asianosaisten kuuleminen

Jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä, oikeusasiamiehen on ennen asian ratkaisemista varattava asianomaiselle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi.

9 §

Huomautus ja käsitys

Jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen tai asian saattaminen kurinpitomenettelyyn ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa asianomaiselle huomautuksen.

Muulloinkin oikeusasiamies voi, jos aihetta on, saattaa valvottavan tietoon käsityksensä lain oikeasta tulkinnasta taikka kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallintotavan vaatimuksiin tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin.

10 §

Huomautus ja käsitys

Jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen tai asian saattaminen kurinpitomenettelyyn ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa asianomaiselle huomautuksen *vastaisen varalle*.

Jos aihetta on, oikeusasiamies voi saattaa valvottavan tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä taikka kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallintotavan vaatimuksiin tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin.

10 §

Esitys

Oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

11 §

Esitys

Oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

25 §

Hallintomenettelylain soveltaminen

Laillisuusvalvonnassa ja oikeusasiamiehen kanslian hallintoasioissa noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/1982) 1—13 §:ää.

1....1..7.

12 §

Hallintomenettelylain soveltaminen

Laillisuusvalvonnassa noudatetaan soveltuvin osin hallintomenettelylain (598/1982) 1—13 §:ää.

***Eduskunnalle annettava kertomus ja selvitys
sidonnaisuuksista***

11 §

Kertomus

Oikeusasiamies antaa eduskunnalle joka vuodelta kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön, julkisen hallinnon ja julkisten tehtävien hoidon tilasta samoin kuin lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista kiinnittäen tällöin erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Oikeusasiamies voi antaa eduskunnalle tärkeäksi katsomastaan asiasta myös erillisen kertomuksen.

Kertomustensa yhteydessä oikeusasiamies voi tehdä eduskunnalle ehdotuksia lainsäädännössä havaitsemiensa puutteiden poistamiseksi. Jos havaittu puute liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan asiaan, oikeusasiamies voi myös muuten saattaa havaintonsa eduskunnan asianomaisen elimen tietoon.

12 §

Tiedottaminen

Oikeusasiamies tiedottaa ratkaisuihistaan ja kannanotoistaan erityisesti silloin, kun asialla on yleistä merkitystä. (tarpeeton)

Oikeusasiamiehen on tiedotettava myös toimintatavoistaan ja siitä, missä asioissa ja millä tavoin oikeusasiamiehen puoleen voi kääntyä.

13 §

Kertomus

Oikeusasiamies antaa eduskunnalle joka vuodelta kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön, julkisen hallinnon ja julkisten tehtävien hoidon tilasta samoin kuin lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista kiinnittäen tällöin erityistä huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Oikeusasiamies voi antaa eduskunnalle tärkeäksi katsomastaan asiasta myös erillisen kertomuksen.

Kertomustensa yhteydessä oikeusasiamies voi tehdä eduskunnalle ehdotuksia lainsäädännössä havaitsemiensa puutteiden poistamiseksi. Jos havaittu puute liittyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan asiaan, oikeusasiamies voi myös muuten saattaa havaintonsa eduskunnan asianomaisen toimielimen tietoon.

14 §

Sidonnaisuudet

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen tehtävään valitun on viivytyksettä annettava eduskuntaa varten selvitys sellaisesta

elinkeinotoiminnastaan ja varallisuudestaan sekä sellaisista tehtävistään ja muista sidonnaisuuksistaan, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen toimintaansa oikeusasiamiehenä tai apulaisoikeusasiamiehenä ja apulaisoikeusasiamiehen on toimikautensa kestäessä viivytyksettä ilmoitettava I momentissa tarkoitetuissa tiedoissa tapahtuneet muutokset.

3 luku

Oikeusasiamiestä ja apulaisoikeusasiamiehiä koskevat yleiset säännökset

13 §

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten päätösvalta

Oikeusasiamiehellä on yksinään päätösvalta kaikissa oikeusasiamiehelle lain mukaan kuuluvissa asioissa. Oikeusasiamies päättää, apulaisoikeusasiamiehiä kuultuaan, myös tehtävien jaosta oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten kesken. Apulaisoikeusasiamiehet käsittelevät ja ratkaisevat samoin valtuuksin kuin oikeusasiamies ne laillisuusvalvontaan kuuluvat asiat, jotka oikeusasiamies on heidän ratkaistavikseen työjärjestyksen mukaan määrännyt tai jotka he omasta aloitteestaan ottavat tutkittavakseen. Jos apulaisoikeusasiamies harkitsee, että hänen käsiteltävänä olevassa asiassa on aihetta esittää huomautus valtioneuvoston tai valtioneuvoston jäsenen taikka tasavallan presidentin päätöksen tai toimenpiteen johdosta taikka nostaa syyte korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden presidenttiä tai jäsentä vastaan, hänen tulee siirtää asia oikeusasiamiehen ratkaistavaksi.

14 §

1....1..7.

15 §

Oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten päätösvalta

Oikeusasiamiehellä on yksinään päätösvalta kaikissa oikeusasiamiehelle lain mukaan kuuluvissa asioissa. Oikeusasiamies päättää, apulaisoikeusasiamiehiä kuultuaan, myös tehtävien jaosta oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten kesken. Apulaisoikeusasiamiehet käsittelevät ja ratkaisevat samoin valtuuksin kuin oikeusasiamies ne laillisuusvalvontaan kuuluvat asiat, jotka oikeusasiamies on määrännyt heidän ratkaistavikseen tai jotka he omasta aloitteestaan ottavat tutkittavakseen.

Jos apulaisoikeusasiamies harkitsee, että hänen käsiteltävänä olevassa asiassa on aihetta esittää huomautus valtioneuvoston tai valtioneuvoston jäsenen taikka tasavallan presidentin päätöksen tai toimenpiteen johdosta taikka nostaa syyte korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden presidenttiä tai jäsentä vastaan, hänen tulee siirtää asia oikeusasiamiehen ratkaistavaksi.

16 §

Asioiden ratkaiseminen esittelystä

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ratkaisevat asiat esittelystä, jolleivät he yksittäistapauksessa toisin pääätä.

17 §

Sijaisuudet

Jos oikeusasiamies toimikautensa kestäessä kuolee tai eroaa toimestaan eikä eduskunta ole valinnut uutta oikeusasiamiestä, oikeusasiamiehen tehtäviä hoitaa se apulaisoikeusasiamies, joka on virassa vanhempi.

Virassa vanhempi apulaisoikeusasiamies hoitaa niin ikään oikeusasiamiehen tehtäviä tämän ollessa esteellinen tai muusta syystä estynyt tehtäväänsä hoitamasta siten kuin siitä työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

Apulaisoikeusasiamiehen ollessa esteellinen tai muusta syystä estynyt tehtäväänsä hoitamasta hänen tehtäviään hoitaa oikeusasiamies tai toinen apulaisoikeusasiamies siten kuin siitä työjärjestyksessä tarkemmin määrätään.

16 §

Muut tehtävät ja virkavapaus

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet eivät saa toimikautensa kestäessä hoitaa muuta julkista virkaa. Heillä ei saa myöskään olla sellaista julkista tai yksityistä tehtävää, joka voi vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen tai muutoin häitätä oikeusasiamiehen tai apulaisoikeusasiamiehen tehtävän asianmukaista hoitamista.

Jos oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valitulla on valtion virka, hän vapautuu sen hoitamisesta siksi ajaksi, jona hän on oikeusasiamiehenä tai apulaisoikeusasiamiehenä.

Oikeusasiamiehen päätöksenteko

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ratkaisevat asiat esittelystä, jolleivät he yksittäistapauksessa toisin pääätä.

17 §

Sijaisuudet

Jos oikeusasiamies toimikautensa kestäessä kuolee tai eroaa toimestaan eikä eduskunta ole valinnut uutta oikeusasiamiestä, oikeusasiamiehen tehtäviä hoitaa se apulaisoikeusasiamies, joka on virassa vanhempi.

Virassa vanhempi apulaisoikeusasiamies hoitaa niin ikään oikeusasiamiehen tehtäviä tämän ollessa esteellinen tai muusta syystä estynyt tehtäväänsä hoitamasta siten kuin siitä *eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestyksessä* tarkemmin määrätään.

Apulaisoikeusasiamiehen ollessa esteellinen tai muusta syystä estynyt hoitamasta tehtäviään, niitä hoitaa oikeusasiamies tai toinen apulaisoikeusasiamies siten kuin siitä *kanslian työjärjestyksessä* tarkemmin määrätään.

18 §

Muut tehtävät ja virkavapaus

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet eivät saa toimikautensa kestäessä hoitaa muuta julkista virkaa. Heillä ei saa myöskään olla sellaista julkista tai yksityistä tehtävää, joka voi vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen tai muutoin häitätä oikeusasiamiehen tai apulaisoikeusasiamiehen tehtävän asianmukaista hoitamista.

Jos oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valitulla on valtion virka, hän vapautuu sen hoitamisesta siksi ajaksi, jona hän on oikeusasiamiehenä tai apulaisoikeusasiamiehenä.

18 §

Palkkiot

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet saavat toimestaan palkkion. Oikeusasiamiehen palkkio määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin valtioneuvoston oikeuskanslerin palkkaus ja apulaisoikeusasiamiehen palkkio samojen perusteiden mukaan kuin apulaisoikeuskanslerin palkkaus. Jos oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valittu on julkisessa tai yksityisessä palvelussuhteessa, hänen tulee toimikautensa ajaksi luopua tähän palvelussuhteeseen kuuluvista palkkaeduista. Hänen tulee toimikautensa ajaksi luopua myös sellaisista palvelussuhteeseen tai luottamustehtävään liittyvistä muista etuuksista, jotka voivat vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen.

19 §

Palkkiot

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet saavat toimestaan palkkion. Oikeusasiamiehen palkkio määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin valtioneuvoston oikeuskanslerin palkkaus ja apulaisoikeusasiamiehen palkkio samojen perusteiden mukaan kuin apulaisoikeuskanslerin palkkaus. Jos oikeusasiamieheksi tai apulaisoikeusasiamieheksi valittu on julkisessa tai yksityisessä palvelussuhteessa, hänen tulee toimikautensa ajaksi luopua tähän palvelussuhteeseen kuuluvista palkkaeduista. Hänen tulee toimikautensa ajaksi luopua myös sellaisista palvelussuhteeseen tai luottamustehtävään liittyvistä muista etuuksista, jotka voivat vaarantaa luottamusta laillisuusvalvonnan tasapuolisuuteen.

19 §

Vuosiloma

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet saavat kukin puolentoista kuukauden vuosiloman.

20 §

Vuosiloma

Oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamiehet saavat kukin puolentoista kuukauden vuosiloman.

4 luku

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja tarkemmat säännökset

21 §

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Oikeusasiamiehen ratkaistaviksi kuuluvien asioiden valmistelua ja muiden hänelle kuuluvien tehtävien hoitamista varten on oikeusasiamiehen johtama eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.

15 §

1....1..7.

22 §

Kanslian työjärjestys

Oikeusasiamiehen kanslian työjärjestyksessä annetaan tarkemmat määräykset tehtävien jakamisesta ja sijaisuuksien järjestämisestä oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten kesken sekä virkamiesten esittelyvelvollisuudesta ja kanslian henkilöstön *muista* tehtävistä samoin kuin kansliassa noudatettavasta yhteistoimintamenettelystä.

Oikeusasiamies vahvistaa kanslian työjärjestyksen apulaisoikeusasiamiehiä kuultuaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö ja kanslian työjärjestys

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian viroista ja virkojen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista määrätään eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännössä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestyksessä annetaan tarkempia määräyksiä tehtävien jakamisesta ja sijaisuuksien järjestämisestä oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten kesken sekä kanslian henkilöstön tehtävistä samoin kuin kansliassa noudatettavasta yhteistoimintamenettelystä.

Oikeusasiamies vahvistaa kanslian työjärjestyksen apulaisoikeusasiamiehiä kuultuaan.

5 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

24 §

Siirtymäsäännös

Kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten tehtäviä hoitavien henkilöiden on annettava 14 §:ssä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan.

20 §

1....1..7.

Henkilöstö

(uuteen johtosääntöön)

Oikeusasiamiehen kansliassa voi olla kansliapäällikön, esittelijäneuvoksen, vanhemman oikeusasiamiehensihteerin, oikeusasiamiehensihteerin, tarkastajan, tiedottajan, notaarin, osastosihteerin, kirjaajan, arkistonhoitajan, apulaiskirjaajan ja toimistosihteerin virkoja. Oikeusasiamiehen kansliaan voidaan nimittää myös muita virkamiehiä.

Kansliaan voidaan talousarvion puitteissa ottaa virkamiehiä määräaikaisiin virkasuhteisiin.

21 §

Henkilöstön erityiset kelpoisuusvaatimukset

Kelpoisuusvaatimuksena on:

(uuteen johtosääntöön)

- 1) kansliapäälliköllä, esittelijäneuvoksella, vanhemmalla oikeusasiamiehensihteerillä ja oikeusasiamiehensihteerillä oikeustieteen kandidaatin tutkinto tai virkaan soveltuva muu ylempi korkeakoulututkinto sekä tehtävässä vaadittava kokemus julkisesta hallinnosta tai tuomarin tehtävistä sekä
- 2) muissa tehtävissä toimivilla niihin soveltuva korkeakoulututkinto tai muu tehtävien edellyttämä koulutus ja kokemus.

22 §

Virkamiesten nimittäminen

Oikeusasiamies nimittää kansliansa virkamiehet. Oikeusasiamies voi erityisestä syystä tehdä virkamiehen kanssa kirjallisen sopimuksen määräaikaisessa palvelussuhteessa noudatettavista ehdoista.

(uuteen johtosääntöön)

23 §

Virkamiesten virkavapaudet

Virkavapautta oikeusasiamiehen kanslian 1....1.7.

(uuteen johtosääntöön)

virkamiehille myöntää oikeusasiamies.

24 §

Virkamiesten virkasyytepaikka

*Oikeusasiamiehen kanslian (tarpeeton)
kansliapäällikköä, esittelijäneuvosta,
vanhempaa oikeusasiamiehensihteeriä ja
oikeusasiamiehensihteeriä syytetään
virkarikoksesta Helsingin hovioikeudessa.*

26 §

Voimaantulo

Tämä johtosääntö tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Tällä johtosäännöllä kumotaan 12 päivänä joulukuuta 1919 hyväksytty ja 10 päivänä tammikuuta 1920 julkaistu eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Tämän johtosäännön voimaan tullessa nuoremmat oikeusasiamiehensihteerit muuttuvat virkanimeltään oikeusasiamiehensihteereiksi ja tiedotussihteeri virkanimeltään tiedottajaksi.